

Еврорегион Русе-Гюргево като предпоставка за развитието на икономическа ос от Карпатите до Стара планина

Мартин Дойков

***Euroregion Ruse-Giurgiu as a basis for the development of an economic axis from the Carpathians to the Balkan:** One of the most important means of removing differences among the new member states of the European Union is the establishment of euroregions and cross-border cooperation. This type of region emerged on the Danube River between Romania and Bulgaria having for its core the towns of Ruse and Giurgiu. These towns were connected during the centuries and they shared their life. Today, being the crossroad of paneuropean transport corridors number 7 and 9, they have the chance to become the backbone of a modern euroregion and moreover to complete an economic axis from the Carpathians to the Balkan.*

Key words: euroregion, cross-border cooperation, paneuropean transport corridors, economic axis.

Една от основните цели на Европейския съюз е премахването на различията между съставните общности в икономически и социален аспект. Европейската интеграция намира един от най-значимите си похвати за развитие в лицето на трансграничното и транснационалното сътрудничество. Особено внимание се обръща на междурегионалното сътрудничество и еврорегионите, които възникват на мястото на доскоро съществували граници. На тези еврорегиони се възлага нелеката задача да сближават държавите една с друга и да правят общността по-стабилна. В европейската политика еврорегионът се смята за структура на транснационално сътрудничество между две или повече територии, намиращи се в различни европейски страни. Еврорегионите обикновено не отговарят на никоя законодателна или правителствена институция, нямат политическа власт и тяхната работа е ограничена до компетенциите на местните и регионалните власти, които ги съставяват. Създадени са, за да насърчават работата по общи трансгранични интереси и да съдействат за благото на граничното население, като се цели уравновесяване на показателите от двете страни на границата. Според проф. д-р Гешо Гешев понятието "трансгранично сътрудничество" включва в себе си границите и граничните зони както и тяхното развитие, което е причина трансграничният район да бъде приеман като "пространствена цялост с особена идентичност" [1].

Такава е и ролята на еврорегион Русе-Гюргево, който е в действие още преди присъединяването на България и Румъния към ЕС, а предпоставките за неговото формиране и развитие се крият далеч назад в миналото.

Още в древността възникването на селища по р. Дунав е ставало на места, където е имало бродове и реката е могла да бъде преминавана. По време на разцвета на Римската империя тези стратегически места биват укрепени. Така постепенно в историческите източници започват да се споменават имена, отнасящи се и за двата града – Гюргево отсам и отвъд Дунава, Малък и Голям Руси и др. Сходствата в конструкциите на средновековните крепости от XIII-XIV в. в двата града дават основание на редица учени да смятат, че те са били единна част от укрепителната система на средновековното Българско царство.

Русе има многовековни традиции като пристанище от римско време, което продължава съществуването си при българското управление, както и при турското владичество. През XIX век между двата града постоянно циркулира кораб за превоз на пътници, стоки, поща и пр.

Има сходство и в религиозния живот на градовете, което се обяснява с факта, че в историята има дълъг период, в който християнското население, главно българи и власи, обитава левия бряг – Гюргево, докато на десния бряг преобладават турците. Също така двете селища имат общ покровител – Свети Георги, на когото са

посветени и главните църкви. Съвсем естествено се наложи решението в Гюргево и в Русе празниците на градовете близнаци да се отбелязват на Гергьовден, на името на техния патрон закрилник.

Евروهейон Русе–Гюргево има предимството на стратегическото местоположение. Тук се пресичат еврокоридори номера 7 и 9. Коридор № 7 е трансевропейският воден път Рейн-Майн-Дунав от Ротердам до Сулина. Корабоплавателното съединение “Европа канал” бе открито за навигация през септември 1992 г. и така трите реки станаха главна ос на вътрешните европейски водни пътища.

Коридор № 9, който при Гюргево и Русе пресича дунавския воден път, започва от Финландия, преминава през Полша и Румъния, като към него се вливат стокопотоци от Прибалтийските страни, Беларус, Русия, Украйна и Молдова продължаващи през Букурещ и Дунавмост. От Русе на юг коридорът включва жп линия до Подкова и шосейна връзка до Момчилград. Техните продължения през границата трябва да влязат в Гърция до Комотини, Портолагос и Адрианополис.

От градовете близнаци Русе и Гюргево тръгват железопътните линии в двете страни. След първата жп линия на Балканите от Черна вода до Кюстенджа са построени линиите Русчук–Варна и след нея първата във Влахия - Букурещ–Гюргево. През 1954 г. е завършен строежът на моста между Русе и Гюргево - най-големият на река Дунав, на два етажа за жп и автомобилен транспорт, с подвижен сегмент за преминаване на морски кораби. Неговото изграждане се предхожда от прокарването през 1949 г. на кабелна връзка между Русе и Гюргево по дъното на р. Дунав, наложено от нарастналите нужди на България от електрическа енергия. Друга енергийна връзка между двата града е петролопроводът до русенската рафинерия “Леон Таджер” (по-късно “Бимас”).

Русе и Гюргево имат предимството на събирането в една точка на шосейна, железопътна и речна транспортна система. Гюргево се обслужва от 4 гари. Градът е пристанище на Букурещ. Това се потвърждава от създаването на първата жп линия, първата телеграфна връзка, свързване към телефонна мрежа и изграждане на модерно пристанище през 1905 г.

Русе разполага с добре развита инфраструктура, която дава възможност транспортната дейност да се възползва от географското положение. Железопътната инфраструктура в Русе обслужва над 1/3 от българската външна търговия като с най-голямо значение са линиите Русе-Горна Оряховица и Русе-Варна. Летищен комплекс Щръклево е на 17 км от Русе. Съществува проект за отдаването му на концесия, като интерес проявява международното летище в Букурещ, но поради икономическата криза той е в застой.

Стратегическото географско положение е обусловило развитието и утвърждаването на еврорегиона като важен транспортно-разпределителен и логистичен център. Основните насоки, в които трябва да се работи са развитие, модернизиране и разширяване на инфраструктурата, развитие на комбинирани превози и привличане на транзитни товаропотоци. На територията на двете общини са застъпени всички видове транспорт с изключение на въздушния. Отдаването на летище Щръклево на концесия е от изключително значение за развитието и оптимизирането на транспортните услуги, които предлага регионът.

Установено е, че транснационалното и трансгранично сътрудничество винаги се инициира отдолу нагоре, независимо от степента на децентрализация. Възникващата потребност за сътрудничество на местните власти (градове, общини или група от общини) по естествен път води до създаване на асоциирани регионални формирования, които често пъти надхвърлят границите на няколко административни района. Евروهейоните обхващат части от територията на страната, които са сравнително отвлечени от централната власт. Тук прозира и един

от най-често срещаните проблеми, свързан с недоверието, с което централните власти гледат на периферните инициативи. Това е причината за трудното постигане на значителни успехи при трансграничното сътрудничество.

Основен проблем, възпрепятстващ развитието в еврорегиона е съществуващата такса, която се заплаща за преминаването на Дунав мост. Тази такса до някъде пречи на свободното движение на хора и стоки, като дори може да се каже, че нарушава един от основните принципи на ЕС. Причината за нежеланието тя да се премахне може да се търси в централизираното управление, което гледа на моста като на "златна кокошка", без дори да иска да разбере, че евентуалното ѝ премахване би донесло много повече за двете държави. Съществуват редица примери за еврорегиони, в които след премахването на ограниченията стокооборотът от двете страни на доскоро съществувалата граница нараства многократно, благодарение на което се забелязва и значителен икономически ръст в съставните региони.

Освен общото минало трябва да се имат предвид и допирните точки в стопанството на двата съставни региона, на базата на които може да се изгради икономическа ос от Карпатите до Стара планина, по протежението на коридор № 9. В основните отрасли на икономиката на община Гюргево превес имат търговията (69%), промишлеността (10,5%), услугите (7,6%), транспортът (6,2%), строителството (3,6%), селското стопанство (2,5%). Основните производства са на пластмаси, перилни и избелващи препарати, съоръжения и части за петролни сонди, контейнери за транспортиране, дървени мебели, кожени изделия, термо- и електроенергия, текстилно производство, хранителни продукти. Селското стопанство има сравнително малък дял в икономиката на общината. Открояват се фирмите, занимаващи се с отглеждане на зърнени храни, преработване на месни продукти и производство на млечни продукти.

В община Русе по бруто продукция се отличават промишлеността (55,8%), търговията (12%), транспортът (9%), селското стопанство (7,6%). Повечето от предприятията са микрофирми с персонал до 10 души. В Русенска община водещо място заема текстилното производство, следвано от хранително-вкусовата промишленост. Металообработването и машиностроенето са традиционни отрасли с основно производство на кораби, хидравлични съоръжения, селскостопански машини, метални тръби, гвоздеи и др. Химическата промишленост е много добре представена чрез производството на масла, бои, лакове, пластмаси, водоустойчиви покрития, подови материали и др. Текстилната, конфекционната и трикотажната индустрия са традиционно едни от най-важните сектори. В област Русе активно със земеделие се занимават около 11% от населението. В животновъдството се поддържа ниво, напълно задоволяващо потребностите на областта [5].

Като цяло и двата региона имат силно развита химическа и хранително-вкусова промишленост, което е предпоставка за бъдещи съвместни предприятия и взаимно обвързани производства. Има потенциал за формиране на клъстери и в текстилната, конфекционната и трикотажната индустрия, както и при хранително-вкусовата. И за двата региона секторът селско стопанство не е структуроопределящ за местната икономика за момента. Възможностите за развитие са към пълноценно оползотворяване на ресурсите и насърчаване на изграждането на преработващи предприятия, които да създават продукт с висока добавена стойност. След приемането на двете държави в ЕС възможността за свободен обмен на суровини за преработващата промишленост е предпоставка за по-добро развитие на сектора в региона, като е възможно създаването на съвместни производства.

Секторът на търговията и в двата региона създава сериозен процент от заетостта. Все пак официалната търговия между двата града започва тепърва да се

развива интензивно с присъединяването на двете страни към ЕС и отпадането на редица ограничения.

За развитието на бизнеса в еврорегиона спомагат двете безмитни зони. Свободна зона Гюргево е създадена през 1996 г. и в нея се намират около 300 фирми. Целта ѝ е развитие на международния обмен, привличане на чуждестранен капитал, въвеждане на нови технологии, както и оптимизиране на националната икономика. Заема площ от 160 ха, на 64 км от община Букурещ. Интегрирана е в главните коридори на сухопътния и речния транспорт и притежава необходимата инфраструктура за обработка и транспорт на товари. Компаниите на територията на зоната са представители на тежкото машиностроене, строят се плавателни съдове, произвеждат се аксесоари за камиони, телефонно и компютърно оборудване.

Свободна зона Русе е в непосредствена близост до пристанище Русе-Изток и Дунав мост. Разполага с добре изградена инфраструктура, с 350 000 кв. м покрита складова площ, от която 40% са производствени помещения, както и 40 000 кв. м открита складова площ. Има също така разпределителна жп станция с условия за обработка на контейнери.

Туризмът в община Гюргево е слабо развит като общината разполага с няколко хотела, мотел и къмпинг. Обратно на това в Русе има концентрация на множество хотели, ресторанти и културни обекти, липсващи в радиус от 150 км. Важни за развитието на туризма са р. Дунав с основни туристически потоци, природните паркове, остров Люляка, Басарбовският манастир, както и няколко хижи. В близост до града се намират редица архитектурно-исторически паметници и резервати със световно и национално значение.

Макар на пръв поглед Русе да има предимство, и двата региона имат сериозни възможности за разработване на съвместни интегрирани туристически продукти, привличащи по-сериозен туристически интерес. Те разполагат с различни видове туристически ресурси, което е възможност за интересно съчетание в единен туристически продукт, който да се предложи както на местни така и на чуждестранни туристи. За периода от пролетта до есента двата града биват посетени от няколко стотин туристически кораба. За туристите, които пристигат с дунавските кораби се правят екскурзии от Гюргево до Букурещ и Синая и от Русе до Велико Търново, Арбанаси и др.

За подпомагане на сътрудничеството от двете страни на границата съвсем естествено реализация намериха редица проекти. Като необходима инициатива по линия на трансграничното сътрудничество бе създадена Асоциация еврорегион "Данубиус". Тя е учредена на 09. 05. 2002 г. от областните управи на Русе и Гюргево, представители на местни и регионални власти от България и Румъния, неправителствени и обществени организации, разположени на териториите на префектура Гюргево и област Русе. Съобразявайки националните законодателства на двете държави и Европейската рамкова конвенция за трансгранично сътрудничество между териториалните общности и власти на Съвета на Европа, еврорегионът е регистриран като самостоятелно юридическо лице – частно правен субект в обществена полза. Той е разположен на територия от 6274 кв. км с население над 500 000 души. Председателството на асоциацията се сменя на ротационен принцип.

Основните цели на организацията са развиването на трансграничното сътрудничество, повишаване на капацитета за регионално планиране и програмиране, координация и взаимно консултиране за разработване и реализиране на проекти, за консултиране и експертна помощ в областта на икономическото развитие, транспортната и комуникативна инфраструктура, трафика, опазване на околната среда, здравеопазване и социални дейности, иновационен и технологичен трансфер. Днес асоциация еврорегион "Данубиус" има над 50 члена от

разнообразни области, между които учебни заведения, стопански организации, общини, културни институции, различни фирми и организации с нестопанска цел. Дейността на асоциацията е насочена към преодоляване на изкуствено разделящата ни граница, към сближаване на населението от двете страни на р. Дунав. Основните направления в които се работи са развитие на икономика на знанието, основана на конкурентоспособни фирми в разнообразни сектори както и превръщане на еврорегиона във водещ транспортно-логистичен център за разпределение на товаропотоците през Балканския полуостров [7].

Друга инициатива подпомагаща регионалното развитие е Българо-румънската търговско-промишлена палата (БРТПП). Това е трансгранична бизнес асоциация, създадена в подкрепа на българските и румънските бизнес среди с цел осъществяване на търговско партньорство, бизнес контакти и информационен обмен. Основните цели на Палатата са да подпомага и развива икономическите връзки между България и Румъния както и да насърчава възможностите за трансгранично коопериране и сътрудничество, с цел по-успешната интеграция на стопанските субекти от двете държави на единния европейски пазар. Членове на организацията са водещи български и румънски фирми от различни икономически сектори - индустрия, транспорт, туризъм, търговия и услуги, както и международни компании и организации с интереси в двете съседни държави.

През 2002 г. съвместно с Гюргево бе създаден проектът БРИЕ (Българо-румънски интеруниверситетски европейски център), който предлага обучение по магистърски програми. Главната цел на този център е да се обединят усилията на висши учебни заведения от двете страни на р. Дунав като конкретен факт на междууниверситетското и межкултурното трансгранично сътрудничество. Интеруниверситетският център се вписва в генерирането на еврорегиона Русе – Гюргево, като спомага за задълбочаването на връзките в сферата на науката [6].

Стратегическото местоположение на градовете Русе и Гюргево на кръстопътя на еврокоридори № 7 и 9, както и редица фактори като общото минало, традиционното сътрудничество благоприятстват за икономическото развитие в региона. Благодарение на товаропотоците в направленията север-юг и запад-изток, на изградените безмитни зони в двата града, на инициативите подпомагащи развитието на бизнеса, на близостта до румънската столица Букурещ и всичко това под идеята за регионална интеграция се създава възможността тук да израстне един модерен еврорегион. Чрез използването на всички тези предпоставки и под крилото на различните инициативи като асоциация еврорегион "Данубиус" и Българо-Румънската търговско-индустриална камара, Русе-Гюргево може да стане модерен логистичен и бизнес център. Този еврорегион трябва да поеме ролята на стълб в регионалното развитие и да бъде предпоставка за създаването на икономическа ос по протежение на транспортен коридор № 9 - от Карпатите до Стара планина. Подобна ос би допринесла за развитието в по-голям мащаб и би разчупила стереотипите на централизираното управление.

ЛИТЕРАТУРА:

- [1] Гешев, Г. Проблеми на регионалното развитие и регионалната политика в република България. София, 1999.
- [2] Дерменджиев, Атанас. География на енергетиката в Румъния. Велико Търново, 1996.
- [3] Дойков, Васил. Градовете близнаци Русе и Гюргево – един еврорегион в действие: поглед към миналото, настоящето и бъдещето. Научни трудове. Русенски университет "Ангел Кънчев", том 44, серия 5.3, Европеистика, Русе, 2005.
- [4] Радков, Иван. Русенската община 1949 – началото на XXI век. Русе, 2009.

[5] Саркисян, Лора, и др. Стратегия за устойчиво развитие на региона за трансгранично сътрудничество Русе – Гюргево. Русе, 2005.

[6] Българо-румънски интеруниверситетски Европа център. Русе, 2002.

[7] Отчетен доклад на Асоциация еврорегион “Данубиус” за 2006 г.

За контакти:

Мартин В. Дойков, докторант по Икономическа и социална география във
Великотърновски университет “Св. Св. Кирил и Методий”, тел.: 0886045285, e-mail:
martin_doikov@abv.bg

Докладът е рецензиран.